

BEATA BARAN-WESOŁOWSKA

Model organizacyjno-podmiotowy wojskowego postępowania dyscyplinarnego w perspektywie ustawy o obronie Ojczyzny

Organizational and Subjective Model of Military Disciplinary Proceedings in the Perspective of the Homeland Defense Act

The paper presents the organizational and subjective model of military disciplinary proceedings. The article analyzes the interiorization and exteriorization stages of the process. In this study, the author also examines the submodel of the office based on the disciplinary authority exercised by internal entities called disciplinary superiors.

SŁOWA KLUCZOWE: postępowanie dyscyplinarne, żołnierz, odpowiedzialność dyscyplinarna, przełożony dyscyplinarny

KEYWORDS: disciplinary proceedings, soldier, disciplinary liability, disciplinary superior

BEATA BARAN-WESOŁOWSKA, doktor habilitowany nauk prawnych, profesor Akademii Humanitas, ORCID – 0000-0001-6298-228X, e-mail: beata.baran@gmail.com

Uwagi wstępne

Uchwalona dnia 11 marca 2022 r. ustawa o obronie Ojczyzny nadała nowy kształt wojskowemu postępowaniu dyscyplinarnemu. W moim przekonaniu warto procedurą tę przedstawić w ujęciu modelowym. Opracowanie

to zostanie zatem poświęcone modelowi organizacyjno-podmiotowemu procedury dyscyplinarnej żołnierzy. Zanim jednak przejdę do charakterystyki konkretnych regulacji normatywnych w ujęciu modelowym warto poświęcić nieco uwagi aspektom metodologicznym ich tworzenia. *Ab initio* warto zdefiniować proces kształtowania modeli^[1]. W tej materii punktem wyjścia będzie zapatrywanie Stanisława Waltośa, że model to „[...] zespół podstawowych elementów pewnego układu pozwalający na odróżnienie go od innych układów”^[2]. Istotą kształtowania tak pojmowanego modelu jest stworzenie symplifikacji pozwalającej przedstawić modelowy przedmiot z pominięciem jego cech, które zostały uznane za nieistotne na danym poziomie analitycznym. Tego rodzaju ujęcie jest w swej istocie oparte na idealizacyjnej teorii nauki^[3]. W efekcie procesów selekcyjnych konstruowane modele cechuje pewien pierwiastek subiektywizmu. W swej istocie mają one charakter generalizujący, przedstawiając w sposób wyidealizowany organizację, statykę i kinetykę mechanizmów dyscyplinarnych. Pozwala to uchwycić najistotniejsze czynniki rzutu na funkcjonowanie wojskowych organów dyscyplinarnych oraz podmiotów sprawujących nad nimi kontrolę.

Kierując się kryterium organizacyjno-podmiotowym^[4], a to konkretnie charakterem prawnym organów orzekających w sprawach dyscyplinarnych w wymiarze ogólnoteoretycznym, można je pogrupować w dwa podstawowe modele o cechach homologicznych, a to sądowny i pozasądowny. W ramach tego pierwszego sprawy dyscyplinarne należą do kognicji sądów w znaczeniu materialnym (konstytucyjnym). Z kolei model pozasądowny to taki układ proceduralny, w którym władza dyscyplinarna należy do innych organów niż sądy w znaczeniu materialnym. W tym miejscu warto

¹ Por. Jerzy Wróblewski, *Sądowe stosowanie prawa* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1988), 34-36.

² Stanisław Waltoś, *Model postępowanie przygotowawczego na tle prawno-porównawczym* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1968), 9.

³ Por. Leszek Nowak, *Wstęp do idealizacyjnej teorii nauki* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1977), passim. Por. też Andrzej Klawiter, Krzysztof Łastowski, „Leszek Nowak i jego koncepcje nauki, filozofii społecznej i metafizyki” *Studia Metodologiczne*, nr 31 (2013): 31-34.

⁴ W doktrynie prawa dyscyplinarnego zazwyczaj wyróżnia się trzy modele władzy dyscyplinarnej, a to: przełożonych dyscyplinarnych, rozdzieloną pomiędzy zwierzchników służbowych i niezawisłe komisje (sądy) dyscyplinarne oraz niepodzielną władzę komisji (sądów dyscyplinarnych). Por. zwłaszcza Katarzyna Ceglerska-Piłat, „„Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim” *Studia Prawnicze*, nr 2 (2015): 127 i powołana tam literatura.

podkreślić, że obok homogenicznych modeli uzasadnionym wydaje się wyróżnienie modeli hybrydowych (heterogenicznych), w ramach których funkcjonują na różnych etapach zarówno organy pozasądowe, jak i sądowe.

Analizując w odniesieniu do obowiązujących procedur rozstrzygnięcia spraw w systemie prawa dyscyplinarnego warto w kontekście powyższej delimitacji podkreślić, że została ona oparte na założeniach idealnych^[5], zawierających pierwiastek symplifikacji, co w swych konsekwencjach może generować wątpliwości z przypisaniem konkretnej procedury dyscyplinarnej do wyróżnionego modelu. W praktyce zawsze istnieje możliwość zaistnienia w ramach konkretnej sprawy rozmaitych wariantów, na przykład ze względu na dyferencjację trybów postępowania oraz zróżnicowanie statusu służbowego obwinionego.

Wskazane wyżej podmiotowe warianty orzecznictwa dyscyplinarnego mają przymiot uniwersalnych, w tym sensie, iż mogą być one stosowane do wszystkich procedur dyscyplinarnych, oczywiście także wojskowych. *Prima facie* należy podkreślić, że w modelu służbowym określonym w ustawie ooO orzekają organy dyscyplinarne, posiadające *ex lege* status przełożonego dyscyplinarnego, funkcjonującego w hierarchicznie ukształtowanej strukturze Sił Zbrojnych RP. Uwaga ta odnosi się zarówno do przełożonych dyscyplinarnych pierwszej, jak i drugiej instancji, przy czym w płaszczyźnie hierarchicznej dotyczy to przełożonych wszystkich tworzących strukturę Sił Zbrojnych RP^[6], w tym także intermediacyjnego^[7] i centralnego. Wyjątkiem od tego modelu – potwierdzającym regułę – są nieliczne sytuacje, gdy w sprawach dyscyplinarnych orzekają organy funkcjonujące poza strukturami służbowymi, jednak zawsze działające w ramach resortu obrony narodowej (art. 358 ust. 1 pkt 1 ustawy ooO). *De lege lata* mamy więc tej materii do czynienia w pierwszych dwóch fazach procedury z orzecznictwem o charakterze interioryzacyjnym, które w toku dalszych wywodów zostało szczegółowo omówione w ramach zasady interioryzacji.

W ujęciu normatywnym interioryzacyjną fazę procedury dyscyplinarnej można zakwalifikować jako postępowanie prejurysdykcyjne o charakterze obligatoryjnym. Jego podstawową cechą jest służbowy („gabinetowy”)

⁵ Por. Nowak, *Wstęp do idealizacyjne*, 62 i nast.

⁶ Por. art. 358 ust. 1 pkt 2-6 ustawy ooO

⁷ Pojęcie „intermediacyjny” ostało utworzone w oparciu łacińskie słowo „intermedius” co oznacza „pośredni” – *Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, red. Władysław Kopaliński (Warszawa: Wiedza Powszechna, 1975), 339. Mam tu na myśli organy dyscyplinarne formacji policyjnych znajdujące się w strukturze orzeczeń pomiędzy organami lokalnymi a centralnymi.

model rozstrzygania spraw dyscyplinarnych przez przełożonych dyscyplinarnych funkcjonujących w ramach struktur sił zbrojnych. Poza zaletami o charakterze funkcjonalnym (np. sprawność i szybkość rozpoznania sprawy) niesie on ze sobą istotne zagrożenia, w szczególności dla obiektywizmu i bezstronności orzecznictwa dyscyplinarnego. Należy mieć zwłaszcza na uwadze niebezpieczeństwo wpływania na przełożonych dyscyplinarnych przez przełożonych służbowych. Tego rodzaju ingerencja w swych konsekwencjach może godzić w trafność rozstrzygnięcia dyscyplinarnego i naruszać standardy sprawiedliwości proceduralnej.

Analizując *sine ira et studio* zagadnienia o charakterze modelowym nieco uwagi pragnę poświęcić także aspektowi *stricte* proceduralnemu wojskowego postępowania dyscyplinarnego. Punktem wyjścia będzie w tej materii przyjęcie założeń analogicznych jak w nauce postępowania karnego i w efekcie wyróżnienia mechanizmów proceduralnych o charakterze śledczym i kontradiktoryjnym^[8]. Pozostają one w ściślejszej koincydencji z służbowym („gabinetowym”) modelem rozstrzygania spraw dyscyplinarnych. Na etapie wewnątrzsłużbowym (interioryzacyjnym) w procedurze wojskowej dominują pierwiastki inkwizycyjne, które są immanentnie skorelowane z gabinetowym modelem orzecznictwa dyscyplinarnego. Oczywiście nadmiernie uproszczoną jest konstatacja, że w tej fazie procedury występują wyłącznie elementy inkwizycyjne. Subsydiarnie ustawa ooO przewiduje również mechanizmy kontradiktoryjne (np. art. 392 ustawy ooO statuujący prawo do obrony). *De lege ferenda* mają one jednak w wojskowej procedurze dyscyplinarnej charakter drugoplanowy. Zasadniczy ciężar prowadzenia konkretnej sprawy spoczywa na organach dyscyplinarnych, co odpowiada istocie modelu służbowego („gabinetowego”). W sposób odmienny jest natomiast ukształtowana faza sądowa wojskowych spraw dyscyplinarnych, którą cechuje kontradiktoryjność. W tym opracowaniu będzie ona jednak omawiana jedynie subsydiarnie w kontekście zasad postępowania dyscyplinarnych. Swoje rozważania skupię bowiem na zasadach obowiązujących w fazie interioryzacyjnej procedur dyscyplinarnych.

⁸ Por. Andrzej Murzynowski, *Istota i zasady procesu karnego* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1994), 172 i nast.; Paweł Hofmański w: *System prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego*, t. III, cz. 1, red. Paweł Wiliński (Warszawa: Lexis Nexis, 2014), 638 i nast.

1 | Interioryzacyjny etap wojskowego postępowania dyscyplinarnego

Podstawowym wymiarem w sferze normatywnej modelu służbowego w płaszczyźnie proceduralnej jest zasada interioryzacji. To dyrektywa w myśl, której wojskowe postępowanie dyscyplinarne toczy się w ramach struktur służbowych i przed organami działającymi z ramienia Sił Zbrojnych RP. Zanim przejdę do analizy merytorycznej pragnę bliżej wyjaśnić nazwę tej zasady. Jej etymologia została przeze mnie zaczerpnięta z angielskiego pojęcia „interior” oznaczającego wewnątrz^[9] bądź środek. W mojej ocenie pojęcie to trafnie odzwierciedla specyfikę wojskowych postępowań dyscyplinarnych cechującą model służbowy.

Przechodząc do merytorycznej analizy zagadnienia, tematykę zasady interioryzacji rozpocznę od aspektu podmiotowego. Jak już wcześniej wspominałam, z funkcjonalnego punktu podstawowe znaczenie wśród organów dyscyplinarnych posiadają przełożeni dyscyplinarni. To oni realizują władztwo dyscyplinarne we wszystkich stadiach i etapach procedury. W świetle dyrektywy *lege non distinguente* jest oczywiste, że dotyczy to zarówno przełożonych dyscyplinarnych pierwszej, jak i drugiej instancji oraz wojskowych organów orzekających w ramach procedury wznowieniowej.

Podejmując bliżej analizę zagadnienia, w pierwszej kolejności należy przybliżyć status przełożonych dyscyplinarnych orzekających w pierwszej instancji, ze względu na ich z funkcjonalnego punktu widzenia centralne miejsce w systemie orzecznictwa dyscyplinarnego Sił Zbrojnych. W tym opracowaniu podmioty te zostaną stypologizowane według kryterium funkcjonalnego. W mojej ocenie ono najtrafniej scharakteryzuje ich pozycję i kognicję wewnątrzorganizacyjną.

W ujęciu modelowym opartym o idealizacyjną teorię nauki proponuję wyróżnić przełożonych dyscyplinarnych szczebla:

- podstawowego (dowódca jednostki wojskowej – art. 358 ust 1 pkt. 6 ustawy ooO)^[10],

⁹ Por. *Wielki słownik angielsko-polski, English-Polish Dictionary*, t. I, M, red. Jadwiga Linde-Usiekniewicz (Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004), 621.

¹⁰ Por. § 2 ust. 3 rozp. o AW.

- centralnego – np. Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych, Szef Sztabu Generalnego Wojska Polskiego, dowódcy rodzajów Sił Zbrojnych, dowódcy wojsk, Komendant Główny Żandarmerii Wojskowej, Dowódca Garnizonu Warszawa, Szef Inspektoratu Wsparcia Sił Zbrojnych, Szef Służby Kontrwywiadu Wojskowego, Szef Służby Wywiadu Wojskowego, szef instytucji krajowej, do której żołnierz został oddelegowany (art. 358 ust 1 pkt 2-4 ustawy ooO),
- specjalnego – np. dowódca polskiego kontyngentu wojskowego lub doraźnie sformowanego zgrupowania zadaniowego wydzielonego do realizacji zadań w kraju i poza jego granicami (art. 358 ust. 1 pkt 5 ustawy ooO).

Zasada interioryzacji funkcjonuje również w systemie wojskowego prawa dyscyplinarnego w odniesieniu do przełożonych dyscyplinarnych orzekających na etapie drugoinstancyjnym (art. 358 ust 2 ustawy ooO). Swoistym odstępstwem od zasady interioryzacji wojskowego postępowania dyscyplinarnego jest natomiast mechanizm prawny, w którym orzecznictwo odwoławcze (drugoinstancyjne) sprawuje minister kierujący resortem (art. 358 ust 3 ustawy ooO). Nie narusza to jednak istoty zasady interioryzacji postępowania dyscyplinarnego, ponieważ sprawa dyscyplinarna rozstrzygana jest wewnątrz resortu obrony narodowej. Przejawem tej zasady jest też mechanizm kompetencyjny, w którym żołnierz, któremu powierzono pełnienie obowiązków na danym stanowisku posiada władzę dyscyplinarną przysługującą żołnierzowi powołanemu bądź mianowanemu na to stanowisko (art. 358 ust 5 ustawy ooO). Zakres jego kompetencji odpowiada władzy dyscyplinarnej przysługującej osobie zastępowanej. W pełnym zakresie podmiotowym zasada interioryzacji odnosi się natomiast do rzeczników dyscyplinarnych. Osoby piastujące te funkcje są wyznaczane spośród żołnierzy zawodowych (art. 386 ust 2 ustawy ooO).

Mechanizmem realizacyjnym zasady interioryzacji jest instytucja rozstrzygnięcia sporów kompetencyjnych pomiędzy przełożonymi dyscyplinarnymi. *Verba legis* jest ona przewidziana tylko w art. 359 ust 3 ustawy ooO. Ów przepis stanowi, że spory o właściwość w sprawach dyscyplinarnych między przełożonymi dyscyplinarnymi rozstrzyga wyższy przełożony dyscyplinarny. *Z argumentu lege non distinguente* wnioskuję, że norma ta ma zastosowanie zarówno do sporów kompetencyjnych o charakterze pozytywnym, jak i negatywnym. Tego rodzaju regulację normatywną uważam za użyteczną także z punktu widzenia zasady sprawności wojskowego postępowania dyscyplinarnego.

Uniwersalny mechanizm hierarchicznego podporządkowania w ramach zasady interioryzacji przejawia się w ramach służbowych procedur dyscyplinarnych w postaci dwóch uniwersalnych mechanizmów proceduralnych, a to dewolutywności (dewolucji) oraz substytucyjności (substytucji). Nauka postępowania karnego^[11] nadaje im rangę naczelnych zasad organizacyjnych w prokuraturze. Ze swej strony reprezentują zapatrywanie, że dewolucja i substytucja w wojskowym postępowaniu dyscyplinarnym stanowią immanentny element zasady interioryzacji. Za tego rodzaju ujęciem przemawiają przede wszystkim względy funkcjonalne w ramach proceduralnej kinetyki.

Istota dewolutywności w ramach zasady interioryzacji w wojskowym postępowaniu dyscyplinarnych polega na tym, że przełożony dyscyplinarny wyższego szczebla jest uprawniony do przejęcia całości sprawy bądź przeprowadzenia niektórych lub tylko konkretnej, czynności. W ujęciu modelowym dewolutywność może być rozmaicie klasyfikowana. Jeżeli zastosujemy kryterium hierarchii służbowej^[12] uprawnione jest wyróżnienie dewolucji bezpośredniej (np. art. 389 ust. 1 ustawy ooO) gdy sprawę przyjmuje bezpośredni przełożony nad przełożonym dyscyplinarnym bądź też pośredniej, gdy przełożony dyscyplinarny zajmuje w hierarchii służbowej miejsce wyższe o więcej niż jeden szczebel służbowy.

W ramach omawianej procedury dyscyplinarnej żołnierzy możliwa jest też inna typologizacja dewolutywności. Uprawnionym wydaje się też podział oparty o charakter norm prawnych ją realizujących, a to: na dewolucję bezwzględną (obligatoryjną) oraz dewolucję względną (fakultatywną). Ta pierwsza ma zastosowanie w sytuacji, gdy ustawa *expressis verbis* obliguje wyższego przełożonego dyscyplinarnego do przejęcia sprawy, zaś druga, gdy decyzję w tej materii pozostawia do jego uznania. Na podstawie art. 358 ust 6 ustawy ooO mamy do czynienia z tym drugim rodzajem, gdy Minister Obrony Narodowej oraz podmioty, o których mowa w ust. 1 pkt 2-4, mogą do dnia wydania postanowienia o zamknięciu postępowania dowodowego wszczętego przez innego przełożonego dyscyplinarnego, jeżeli uzna to za uzasadnione okolicznościami sprawy przejąć prowadzenie postępowania dyscyplinarnego.

¹¹ W ramach procedury karnej zob. w tej materii Marian Cieślak, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne* (Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1971), 247-250. Zasady te nie zostały natomiast wyróżnione w *Sytemu prawa karnego procesowego, passim*.

¹² Por. wyrok NSA z dnia 12 lutego 2016r., I OSK 2199/14, t. 3, LEX nr 2114258.

Z natury rzeczy tego rodzaju ogólne przesłanki mają silny pierwiastek ocenności, pozostawiający ministrowi szeroki margines swobody decyzyjnej. W rachubę wchodzi tu zarówno zaistniałe w konkretnej sprawie czynniki podmiotowe, jak chociażby specjalny status służbowy obwinionego żołnierza lub też działanie z motywacji zasługującej na szczególne potępienie. Przy podejmowaniu decyzji o przejściu sprawy Minister Obrony Narodowej powinien brać pod uwagę także istniejące w niej przesłanki przedmiotowe, jak np. poważne następstwa przewinienia dyscyplinarnego dla bezpieczeństwa państwa lub życia bądź zdrowia obywateli, dysfunkcjonalizacji pracy Sił Zbrojnych RP lub naruszenie dobrego imienia służby.

W ramach modelu służbowego wojskowego postępowania dyscyplinarnego uprawnionym wydaje się też wyróżnienie mechanizmu proceduralnego substytucji¹³. Jej istota polega na tym, że przełożony dyscyplinarny zleca przeprowadzenie całości bądź części postępowania swojemu podwładnemu. Mechanizm ten jest immanentnie skorelowany z podporządkowaniem służbowym o charakterze hierarchicznym w strukturach Sił Zbrojnych RP.

W ustawie ooO w art. 358 ust 8 mamy do czynienia z substytucją fakultatywną. Ma ona miejsce, gdy przełożony dyscyplinarny na mocy konkretnej normy pragmatyki jest uprawniony („może”) przekazać sprawę swemu podwładnemu. Analizowany przepis stanowi, że Minister Obrony Narodowej oraz osoby, o których mowa w ust. 1 pkt 2-4, mogą w formie pisemnej upoważnić inną osobę do załatwiania spraw dyscyplinarnych w jego imieniu w ustalonym zakresie. Przepisy te jako normy kompetencyjne o charakterze szczególnym nie mogą być rozszerzająco interpretowane, ani w wymiarze podmiotowym, ani też przedmiotowym. Tego rodzaju opcja interpretacyjna jest oparta na uniwersalnej regule wykładni *exceptiones non sunt excendendae*. Art. 358 ust 8 ustawy ooO nie statuuje *explicite* przesłanek przekazania sprawy. Nie oznacza to w mojej ocenie pełnej dowolności przełożonego dyscyplinarnego. Uważam, że w każdym przypadku powinna istnieć konkretna przyczyna odstąpienia od ustawowo określonej kognicji organu dyscyplinarnego. Może mieć ona charakter aksjologiczny (np. dobro służby), funkcjonalny (np. przyspieszenie toku postępowania ze względu na miejsce lub sposób dokonania przewinienia dyscyplinarnego) czy wreszcie ekonomiczny (np. niższe koszty postępowania). Wykładnia ta ma swe oparcie w zasadzie praworządności i tym samym, ogranicza niebezpieczeństwo woluntaryzmu proceduralnego

¹³ Por. Cieślak, *Polska procedura*, 247 i 248.

w ramach władztwa dyscyplinarnego i tym samym nieuzasadnione występowanie się podwładnymi w ramach zhierarchizowanej służbowej władzy dyscyplinarnej.

Z punktu widzenia stosowania instytucji substytucji istotnym zagadnieniem jest jej aspekt temporalny. Konkretnie rzecz ujmując chodzi o to, na jakim etapie postępowania dyscyplinarnego przełożony może przekazać sprawę organom niższemu w hierarchii służbowej. Na podstawie tekstualnej wykładni art. 358 ustawy ooO uprawnionym jawi się zatem stwierdzenie, że substytucja^[14] – zarówno pełna, jak i ograniczona – może nastąpić do czasu wydania orzeczenia dyscyplinarnego w danej instancji.

Immanentnym przymiotem służbowego modelu postępowania dyscyplinarnego jest zasada monokratyczności (jednoosobowości). W wojskowym postępowaniu dyscyplinarnym polega ona na tym, że organ dyscyplinarny działa w składzie jednego żołnierza^[15]. W świetle postanowień ustawy ooO oznacza to, że uprawnień tych nie mają osoby, które nie posiadają statusu żołnierza i są zatrudnione w strukturach sił zbrojnych na podstawie umowy o pracę lub umowy cywilnoprawnej.

Przechodząc do konkretnego ujęcia zasady monokratyczności (jednoosobowości) do celów dalszych rozważań formułuje wstępną tezę, że w wojskowym postępowaniu dyscyplinarnym dominują mechanizmy jednoosobowego orzecznictwa. Dotyczy to wszystkich organów dyscyplinarnych, nie tylko przełożonych dyscyplinarnych pierwszoinstancyjnych, ale również drugoinstancyjnych. Mechanizm ten niewątpliwie z prakseologicznego punktu widzenia usprawnia przebieg postępowania dyscyplinarnego, ale może skutkować poważnymi ograniczeniami w zakresie bezstronności orzecznictwa i w efekcie rzutować na stosowanie zasady trafnej reakcji dyscyplinarnej.

Podobny mechanizm obowiązuje w orzecznictwie organów drugoinstancyjnych w postępowaniach dyscyplinarnych. Tam także o sprawie rozstrzyga jednoosobowo żołnierz zawodowy lub funkcjonariusz ministerstwa obrony narodowej przez którego dana służba jest nadzorowana. Bezpośredni związek z zasadą jednoosobowości mają mechanizmy wyznaczania konkretnych żołnierzy do prowadzenia konkretnej sprawy,

¹⁴ Zastosowanie mechanizmów substytucji w sposób wadliwy (np. brak stosownego upoważnienia) może być podstawą uchylecia orzeczenia dyscyplinarnego. Skarżący będzie mógł bowiem zasadzie wywodzić, że w sprawie orzekał nieuprawniony organ.

¹⁵ Por. Cieślak, *Polska procedura*, 255.

co *explicite* kształtuje faktyczną władzę dyscyplinarną. W odniesieniu do przełożonych dyscyplinarnych ma to zazwyczaj miejsce na mocy norm rangi ustawowej.

Zasada jednoosobowości w szerokim zakresie odnosi się także do realizacji funkcji ścigania przewinień przez rzeczników dyscyplinarnych. W tym miejscu warto podkreślić, że mechanizm desygnacyjny obowiązuje w ustawie ooO jako reguła przy wyznaczaniu (powoływaniu) rzeczników dyscyplinarnych (art. 386 ust 2). W efekcie w modelu służbowym wojskowej procedury dyscyplinarnej obowiązuje w pełnym zakresie zasada monokratyczności.

W strukturze modelu organizacyjno-personalnego wojskowego postępowania dyscyplinarnego warto jeszcze zwrócić uwagę na wniosek o ponowne rozpatrzenie sprawy z art. 407 ust 2 *in fine* ustawy ooO. Ma on przymiot środka zaskarżenia o charakterze niedewolutywnym, a jego istota polega na ponownej kontroli orzeczenia organu pierwszoinstancyjnego. Tego rodzaju weryfikacja intreroryzacyjna ma miejsce w sytuacji, gdy w strukturze Sił Zbrojnych RP nie występuje organ drugoinstancyjny, ponieważ w sprawie w pierwszej instancji orzekał organ zajmujący najwyższe miejsce w hierarchii służbowej (Minister Obrony Narodowej lub Naczelny Dowódca Sił Zbrojnych). *Natura rerum* procedura ta może w ramach autoweryfikacji przyczynić się do realizacji zasady sprawiedliwości proceduralnej i trafnej reakcji dyscyplinarnej.

2 | Eksterioryzacyjny etap wojskowego postępowania dyscyplinarnego

Model organizacyjny postępowania w sprawach dyscyplinarnych żołnierzy ma także etap eksterioryzacyjny. W płaszczyźnie ogólnoteoretycznej jest to przejaw jurydyzacji odpowiedzialności dyscyplinarnej żołnierzy w świetle konstytucyjnego prawa do sądu (art. 45 ust. 1 i 77 ust 2 Konstytucji RP). Ten pierwszy przepis statuuje imperatywną dyrektywę, zgodnie z którą prawo do sądu przysługuje w każdej sprawie – *lege non distinguente* – także dyscyplinarnej. Droga sądowa na mocy art. 77 ust. 2 polskiej ustawy zasadniczej pozostaje otwarta dla tego rodzaju spraw, ponieważ odnoszą się one do praw i wolności obywatelskich, również żołnierzy. Kontrola orzecznictwa

w sprawach dyscyplinarnych żołnierzy zawodowych sprawowana jest przez sądownictwo administracyjne (art. 184 Konstytucji RP skorelowany z art. 1 ppsa). Nie wyłącza jej art. 122 ustawy ooO. W doktrynie postępowania administracyjnego akcentuje się, że powinna ona przebiegać w trzech płaszczyznach: oceny zgodności rozstrzygnięć z prawem materialnym, dochowania wymaganej procedury i respektowania reguł kompetencji^[16]. Tego rodzaju mechanizmy kontroli są koherentne z konstytucyjną zasadą demokratycznego państwa prawa.

3 | Podsumowanie

Podsumowując wywody na temat holistycznie pojmowanego modelu rozstrzygania spraw dyscyplinarnych żołnierzy konstatuję, że ma on charakter heterogeniczny, konkretnie rzecz ujmując interioryzacyjno-eksterioryzacyjny. Na etapie wewnętrznym funkcjonuje typowy dla służb zmilitaryzowanych submodel gabinetowy, w którym władztwo dyscyplinarne sprawują podmioty wewnętrzne zwane przełożonymi służbowymi. Spełniają one w postępowaniu interioryzacyjnym rolę *dominus litis*. Z punktu widzenia funkcjonowania Sił Zbrojnych RP etap ten ma poważne zalety, pozwala bowiem w sposób relatywnie szybki rozstrzygnąć o odpowiedzialności żołnierza za przewinienie dyscyplinarne. Z kolei etap sądowy jest ukierunkowany na kontrolę legalności wojskowego orzecznictwa dyscyplinarnego i tworzy normatywną tarczę przed woluntaryzmem działań przełożonych dyscyplinarnych.

¹⁶ Bogusław Banaszek, Krzysztof Wygoda, „Funkcjonowanie sądownictwa administracyjnego w zderzeniu z problemami współczesności- wybrane zagadnienia” *Studia Iuridica Lublinensia* nr 22 (2014): 175-176.

Bibliografia

- Banaszek Bogusław, Krzysztof Wygoda, „Funkcjonowanie sądownictwa administracyjnego w zderzeniu z problemami współczesności- wybrane zagadnienia” *Studia Iuridica Lublinensia* nr 22 (2014): 165-178.
- Ceglerska-Piłat Katarzyna, „Pojęcie i cechy charakterystyczne odpowiedzialności dyscyplinarnej w prawie polskim” *Studia Prawnicze*, nr 2 (2015): 99-139.
- Cieślak Marian, *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe 1971.
- Klawiter Andrzej, Krzysztof Łastowski, „Leszek Nowak i jego koncepcje nauki, filozofii społecznej i metafizyki” *Studia Metodologiczne*, nr 31 (2013): 25-41.
- Murzynowski Andrzej, *Istota i zasady procesu karnego*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1994.
- Nowak Leszek, *Wstęp do idealizacyjnej teorii nauki*. Warszawa Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1977.
- Słownik wyrazów obcych i zwrotów obcojęzycznych*, red. Władysław Kopaliński. Warszawa: Wiedza Powszechna, 1975.
- System prawa karnego procesowego. Zasady procesu karnego*, t. III, cz. 1, red. Paweł Wiliński, Warszawa: Lexis Nexis, 2014.
- Waltoś Stanisław, *Model postępowanie przygotowawczego na tle prawnoporównawczym*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1968.
- Wielki słownik anielsko-polski. English-Polish Dictionary*, t. I, Jadwiga Linde-Usiekiewicz. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2004.
- Wróblewski Jerzy, *Sądowe stosowanie prawa*. Warszawa: Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1988.

